

TRANSCRIPTIES RECHTERLIJKE ARCHIEVEN RICHTERAMBT KEDINGEN

(Betreffende alleen de akten van de latere gemeente Markelo, dus van de **buurtschappen Markelo, Stokkum, Herike, Elsen en Kerspel Goor**).

Bij de richterammbten, welke tot 1811 functioneerden, werden akten geregistreerd welke vanaf die tijd werden overgenomen door de notarissen. Het notariaat bestond echter al wel maar in hoofdzaak in de (grotere) steden. In 1811 werd het door wettelijke maatregelen uitgebreid, zodat er toen ook in de kleine plaatsen ook notarissen kwamen.

Het notariaat was in de middeleeuwen een kerkelijke aangelegenheid, die later werd overgenomen door zogenaamde stadssecretarissen en op het platteland schouten, richters en gerechtsschrijvers.

Vanaf de reformatie werden de werkzaamheden die tegenwoordig door een notaris worden verricht, door de plaatselijke gerechten uitgevoerd, voor deze omgeving was dat de Richter van Kedingen en zijn secondanten. In de Franse tijd werd per keizerlijk decreet van 1811 het notariaat ingevoerd.

Markelo kreeg echter niet direct een eigen notaris: uit de archieven blijkt dat de Markeloërs hun akten lieten opmaken door notarissen in Goor, Rijssen, Lochem of Deventer.

Burgemeester Götte ondernam in 1818 pogingen om dit notariële gat in de Markelose markt te gaan exploiteren. Die plannen werden echter afgeblazen toen hij tot burgemeester van Goor werd benoemd. Markelo's eerste notaris werd Pieter Ludovicus Bosch. Hij kwam in 1888 en ging wonen ten huize van molenaar van Dam aan de Stationsstraat, waar hij ook kantoor hield.

Na zijn overlijden in 1904 werd hij opgevolgd door Harm Willem Teesselink.

Het richterambt Kedingen neemt in zoverre een bijzondere plaats in tussen de andere schout- en richterammbten in Overijssel, dat het niet is ontstaan rondom één, maar om vier kernen die vermoedelijk oorspronkelijk het middelpunt vormden van even zovele richterammbten. Immers voordat het richterambt Kedingen zijn definitieve vorm en naam heeft ontvangen in de eerste helft van de 15e eeuw is er in 't laatst der 14e eeuw nog sprake van een richter te Markelo, te Goor, te Rijssen en te Wierden (Wierden), naar blijkt uit de opsomming in het Formulier van ontbieding der Klaring der Richteren van Salland, Twente en Vollenhove en van enige priesters door bisschop Floris van Wevelikhoven (ca 1385).

De naam Kedingen is mogelijk afkomstig van een familie Keding waarvan enkelen in de 13e en 14e eeuw borgmannen van Goor waren.

De naam Kehdingen komt thans ook voor als een streek aan de Elbe ten noordwesten van Stade (bij Hamburg).

Waarschijnlijk is er wat later geen sprake meer van vier verschillende richters. Immers in 1414 zien we één en dezelfde richter te Markelo en te Wierden niet meer.

Men spreekt in deze tijd van de richter van Goor en Rijssen. "Goor en Rijssen" is de naam van het ene richterambt, dat even later voor het eerst Keyngen en Kedingerland wordt genoemd.

Samenvattend kunnen we dus zeggen, dat het latere één geheel vormende richterambt Kedingen is ontstaan uit vier richterammbten nl. Goor, Markelo, Rijssen en Wierden, via wat men zou kunnen noemen: een personele Unie, eerst van deze vier en daarna van de twee nl. Rijssen (waaronder Wierden) en Goor (waaronder Markelo).

Een bevestiging van deze redenering vindt men in het feit, dat we én in de protocollen en processtukken van dit richterambt Kedingen én in andere stukken buiten dit archief tot in de 18e eeuw tegenkomen scholten te Wierden, te Rijssen, te Markelo en te Goor. Bedoeld worden hier de onderscholten of onderrichters.

Een overblijfsel van de vroegere twee-eenheid van dit richterambt is het bestaan van twee naast elkaar lopende serieën registers van contentieuze gerichtshandelingen, nl. één van het Rijssense en één van het Goorse kwartier.

Het gebied van het richterambt Kedingen omvatte alzo de kerspelen Rijssen, Wierden, Goor en Markelo. Hiervan bestond het kerspel Rijssen uit de marken Notter en Zuna, Rektum, Enter, Ypelo en Elsen; het kerspel Wierden uit de marke Wierden en Hoge Heksel, het kerspel Goor uit de marke Kerspel Goor, het kerspel Markelo uit de marke van die naam en de marke Stokkum en Herike.

De oorspronkelijke kernen Rijssen en Goor vallen dus geografisch wel, maar behoren juridisch niet tot het richterampt Kedingen. Immers zowel Rijssen (waarin begrepen de marke Rijssen) en Goor vormden zelfstandige stadsgerichten.

Het rechterlijk archief van het richterampt Kedingen was goed bewaard en verkeerde in een vrij ordelijke staat. Zoals boven reeds is opgemerkt zijn de registers van contentieuze zaken gesplitst in twee serieën nl. één voor het Rijssense en één voor het Goorse kwartier.

Voor de vrijwillige zaken is er één doorlopende serie voor beide kwartieren. De registers van vrijwillige zaken vangen aan in 1702, die van contentieuze in 1731 voor het Rijssense, en in 1690 voor het Goorse kwartier.

Evenals bij zovele Overijsselse archieven moet ook hier weer opgemerkt dat het verdwijnen van de oudere archivalia mede een gevolg is geweest van branden in de beide hoofdplaatsen in dit gericht. Immers in het begin der achttiende eeuw is het raadhuis te Rijssen en in 1647 dat van Goor met vele andere huizen verbrand. Behalve de door brand of anderszins vóór 1811 verloren gegane zijn ook nog na 1811 archivalia verdwenen zoals blijkt uit een vergelijking van deze nieuwe inventaris met die welke in 1811 is opgemaakt bij het overbrengen van de Rechterlijke archieven naar de Rechtbank te Almelo. Van de Rijssense protocollen wordt in genoemde inventaris een aantal van 28 genoemd en van de Goorse 15 voor contentieuze zaken. Aanwezig zijn van Rijssen: 25 en van Goor 13. Van de Rijssense zijn in elk geval na 1811 verdwenen, die van de jaren 1717-1731.

Ook bij de protocollen van vrijwillige zaken ontbreken verschillende. In de oude inventaris van 1811 vangen zij aan in 1633 en in de nieuwe in 1702.

Het richterampt Kedingen was tot 1811 een onderdeel van het Overijsselse Drostambt Twente; de andere richterampten waren die van Ootmarsum, Oldenzaal, Enschede, Delden, Borne, Diepenheim, Haaksbergen en de Heerlijkheid Almelo. Elk richterampt was genoemd naar een plaats, die men als hoofdplaats kan noemen. Met uitzondering van Kedingen. Dit hangt ten dele samen met het feit dat het is ontstaan uit samenvoeging van de vier eerder genoemde plaatsen Rijssen, Goor, Wierden en Markelo.

Deze transcripties (alleen **vrijwillige zaken** en niet de contentieuze zaken) omvatten echter alleen de akten welke betrekking hebben op de latere gemeente Markelo, dus van de **buurtschappen Markelo, Stokkum, Herike, Elsen en Kerspel Goor**.

De meeste aktes hebben betrekking op koop/verkoop van grond en huizen/boerderijen en bijbehorende hypotheke. Vervolgens testamenten, momberstellingen en maagscheidingen; dit zijn er totaal circa 5000 over de periode 1702-1811.

Daarnaast vermeldingen van het register 50^e penning (een overdrachtsbelasting) met een aantal van bijna 1000 akten over de periode 1749-1805.

De richter of zijn plaatsvervanger die verwalter-richter werd genoemd, werd altijd bijgezet door twee assessoren of keurnoten (getuigen) of ook wel bijzitters genoemd. Vaak waren dat dezelfde personen maar ook wel buurtgenoten. Arent Lentfert uit Elsen bijvoorbeeld werd regelmatig als keurnoot genoemd van 1722 tot 1748.

Bijgevoegd zijn uittreksels van 72 processen welke gevoerd werden voor het richterampt Kedingen. Dit betreffen voornamelijk burgerlijke geschillen en kleine gewelddadige vergrijpen.

Zware gevallen werden behandeld door het drostambt Twente.

Kaart van Richterambt van Kedingen uit 1743

Richters van het Richterambt Kedingen (jaartallen soms bij benadering)

- Jacob Rinck 1351
- Cope ten Have 1368 - 1385
- Henric Roerinc 1394
- Bruun van Hederick 1400 - 1414
- Steven van Belen anders geheten Vleck 1414 - 1416
- Herbert Satterpe 1430
- Wigbolt van Warmelo 1430 - 1453
- Aerndt van Warmeloe 1440 - 1448
- Ghert van Woertreden 1448
- Jacob van Thije/Thie 1455 - 1479
- Bertolt van Langen Bertoltsz. 1474 - 1479
- Johan die Reiger Arentsz. 1489 - 1492
- Herman Droste 1514
- Diederick van Bevervoorde 1518
- Bruijn van Langen 1518 - 1531
- Hendrik ten Oever 1536
- Johan Dop 1543 - 1552
- George van Barmetlo 1554 - 1560
- Johan (Hieronymussen) Helmichs 1578
- Johan Hoeffslach stadhouder Kedingen 1582
- David Berck 1588 - 1600.
David, vermoedelijk van Duitse afkomst, bewoonde o.a. het erve Zweerink in kerspel Diepenheim en is op 17 mei 1606 overleden en ligt begraven in de kerk van Damme (Vlaanderen) alwaar zijn zerk nog aanwezig is. Hij was in 1592 gehuwd met Caspera een dochter van Goossen van Raesfelt heer van Twickel en drost van Twente.
- Gerhardt de Gruijter 1600 - 1619
- Frederik van Voerst 1622
- C. Stappert 1627
- Henrick Helmichs 1628 - 1633
- Johan Koenders 1641 - 1645
- Evert Meijer 1657 (?)
- Henrick Wijchman sr. tot 1648
- Henrick Wijchman jr. 1648
Vader en zoon Wijchman bewoonden voor lange tijd het huis Keppels in de Dijkerhoek
- Michel Helmichs 1672
- Rudolph van Hoevell 1675 - 1678
- (zoon) Gerrit Wolf Willem van Hoevell van Nienhuis 1678 - 1700
verw. richters Johan Pooth 1678-1680, Evert Berdenis 1681-1688, Johan ten Oever 1693
- Assuerus Fockinck 1700 - 1747
verwalter-richters Ludolph Imminck en Gerhard Hulsken
- Roelof van Hoevell 1749 - 1766
verwalter-richter Joan Henrik Jalink (ovl 1765) 1749
verwalter-richter Gerrit ten Zijthoff 1759
- Jan Adriaan baron van Hoevell tot Nijenhuis 1766 - 1782
verwalter-richter o.a. Hendrikus Slaterus en Hendrik Jalink
Jan Heijdentrijck van Coeverden tot Wegdam 1782 - 1789
Antony Berends verwalter richter 1782
- Hendrik Borcharts gesubstitueerde verwalter richter 1782
- Jan Adriaan Joost Sloet 1789 - 1791
- Wilhelm Jalink, eerst verw. richter vanaf 97 richter 1789 - 1800
- Wolter Jalink Wzn. 1800 - 1803
- Willem Hulsken 1803 - 1811

Over richter Assuerus Fockinck, die in de eerste helft der 18^e eeuw als zodanig fungeerde is nog wel iets van bekend. Hij hield veelal zitting op huis Scherpenzeel aan de Regge nabij Goor waar hij woonde en hetwelk sinds 1717 ook zijn eigendom was. Op 29 oktober 1722 wordt er door een beruchte roversbende onder leiding van Isaac Jacobs, alias Natha Hes, ingebroken en alle bewoners, inclusief de richter en diens zuster geslagen en vastgebonden, waarna men met een rijke buit aan geld, o.a. het 'Lantsgeld', zilverwerk en juwelen de benen nam. De bende die in groter verband opereerde onder kapitein Moses Dikkop uit Calcar en met als 'generaal' een zekere Seligh, werd gevat en veroordeeld.

Ondanks dat Fockinck een zeer belangrijke functie had en er honderden akten door zijn handen gingen over veelal financiële zaken, hield hij er privé een financiële chaos op na. In de jaren 1728 t/m 1746 werd niet minder dan 17 keer (!) zijn inboedel executoriaal verkocht en het onroerende goed 13 maal! Reddende engel en koopster was steeds zijn zuster Barbara! Op 16 November 1747 sterft Fockinck, waarna op 7 mei 1749 het huis Scherpenzeel met hof en een stuk weiland door de erfgenamen verkocht werd aan Maria Quackelstein, echtgenote van Jan van Bruinenborg.

In 1768 komt het huis in handen van Jan Hendrik van der Wijck, de bewoner van het naburige huis Stoevelaar in Herike.